

ВИСОКИЙ РІВЕНЬ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ – ЗАПОРУКА ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

***Харенко А.О., к.е.н., доцент, Бурлай О.А., к.е.н.
Уманський державний аграрний університет***

В статті проаналізована структура якості основних видів зерна, оцінено її вплив на прибутковість виробництва, внесено пропозиції щодо покращення системи управління якістю зерна з метою забезпечення конкурентоспроможності товаровиробників.

Quality structure of the main kinds of grain was analyzed, suggestions as to the improvement of grain quality with the aim to ensure the competitiveness of enterprises were given.

Основою сталого соціально-економічного розвитку України є підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, створення умов для забезпечення прав та інтересів споживачів, що сприятиме входженню України в європейський та світовий простір.

Світовий досвід доводить, що на протязі останніх тридцяти років завдання досягнення конкурентоспроможності підприємства вирішується в значній мірі шляхом формування систем управління якістю. Одна із основних проблем майбутнього десятиріччя полягає в забезпеченні стабільної якості, яка відповідає потребам покупців. Вирішення проблеми якості агропромислової продукції потребує застосування сучасних принципів та підходів до управління якістю на всіх стадія життєвого циклу продукції, починаючи від маркетингових досліджень та вивчення вимог споживачів і закінчуючи продажем продукції кінцевим споживачам.

Необхідність забезпечення конкурентоспроможності підприємств країни в умовах жорсткої глобальної конкуренції спонукає приділити особливу увагу новітнім системам управління якістю.

Методологічні й методичні питання розвитку системи управління якістю розглядаються в працях відомих зарубіжних учених-економістів: У. Е. Демінга, А. В. Фейдженбаума, К. Ісікави, Дж. М. Джурана, У.А. Шухарда, Г. Тагута, Ф. Б. Кросбі та ін., а також

вітчизняних В.Г. Андрійчука, Л.І. Боженка, В.С. Дієсперова, Ю.О. Гохберга, Ю.В. Макогона, О.І. Момота, С.К. Фомічова, Н.І. Скрябінової, А.О. Старостиної, О.Б. Чернегі, О.М. Царенка та ін. [1-7].

Проте, незважаючи на вагомість їхніх розробок, система управління якістю ще не отримала належного теоретичного обґрунтування, особливо в сфері АПК, надто мало практичних розробок щодо її проектування, організації і раціонального функціонування, внаслідок чого вона досить повільно проникає в господарський менеджмент аграрних підприємств і ще не стала повноцінною основою їх конкурентоспроможності.

Формування цілей статі. Метою дослідження є вивчення рівня якості продукції зернового підкомплексу сільськогосподарських підприємств Черкаської області та пошук напрямів його підвищення.

Методика дослідження. Теоретичною та методологічною базою дослідження є діалектичний метод пізнання економічних процесів, фундаментальні положення сучасної економічної теорії, наукові праці вітчизняних учених з питань управління якістю. У процесі дослідження використовувались такі методи: діалектичний, абстрактно-логічний, емпіричний (порівняння), рядів динаміки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У конкурентній боротьбі лише ті підприємства зберігають і поліпшують своє становище на ринку, які послідовно ведуть роботу з підтримання і вдосконалення якості продукції за важливими для споживачів показниками. Таке вдосконалення позитивно вплине на попит, отже, і на доходність підприємств у коротко- і довгостроковому періодах. Як уже зазначалося, важливо також, щоб якісні характеристики продукції мали кількісний вимір і могли бути піддані перевірці споживачем. Лише в такому разі виробник може оперативнo контролювати формування якості продукції, а споживач – своєчасно пересвідчитись у відповідності її фактичних показників прийнятому стандарту.

Основним показником якості зерна є вміст у ньому білка, в тому числі розчинного білка – клейковини. У світовій практиці, крім даного показника, до важливих показників відносять його натуру, вологість і активність альфаамілази. Від якості зерна значною мірою залежить його ціна. Так, на біржових торгах в

Україні за останній час пшениця 3 класу була на 5-8% дорожчою за пшеницю 4 класу і на 20% – 5 класу. Наявність такої диференціації цін на зерно зумовлює одержання більшої економічної вигоди тими підприємствами, які більше реалізують зерна вищими кондиціями якості [1].

Відсутність в багатьох господарств високоякісного насіння зернових культур та гібридів кукурудзи є однією з причин погіршення якості зерна, що в свою чергу впливає на фінансові результати від реалізації.

Про рівень якості основних зернових культур вироблених сільськогосподарськими підприємствами Черкаської області протягом 2007-2009 років та її вплив на реалізаційну ціну можна отримати інформацію виходячи з даних таблиці 1.

Таблиця 1.

Наявність зерна на підприємствах, які займаються зберіганням та його переробкою в Черкаській області*

	2007 р.		2008 р.		2009 р.	
	кіль- кість, т	ціна за 1т, грн	кіль- кість, т	ціна за 1т, грн	кіль- кість, т	ціна за 1т, грн
Пшениця м'яка- всього	195283	824,4	328051	923,0	273644	915,6
1 клас	13	-	2000	1215,3	-	-
2 клас	2389	993,6	701	-	19324	1184,2
3 клас	116445	856,9	122342	1065,4	179213	915,6
4 клас	46806	781,8	133037	873,5	53643	881,2
5 клас	13290	841,1	24802	805,4	5582	775,6
6 клас	16340	784,9	45169	754,8	15882	893,1
Ячмінь- всього	97773	882,7	125815	857,1	72487	863,1
в т. ч. пивоварний- всього	51547	1126,5	102852	943,1	34560	-
1 клас	6020	-	16678	937,5	-	-
2 клас	34553	1126,5	81248	944,3	34560	-
не класне	10974	-	4926	-	-	-
в т. ч. товарний- всього	46226	864,7	22963	820,7	37927	863,1
1 клас	12	852,4	3	833,7	4490	1344,4
2 клас	-	-	221	-	95	654,9
3 клас	46214	864,8	22739	820,5	33342	703,4
Кукурудза-	312083	815,6	331499	903,7	301082	819,4

Всього						
1 клас	3974	-	5937	-	8274	-
2 клас	-	-	30827	-	20767	-
3 клас	240666	815,6	252623	903,7	258227	819,4
не класне	67443	-	42112	-	13814	-

**дані станом на 31 грудня.*

Аналіз даних таблиці 1 свідчить, що закупівельна ціна на пшеницю м'яку 2 класу перевищувала базову ціну пшениці 3 класу на 16% в 2007 році та на 29,3% – в 2009 р. Аналогічна тенденція простежується і при порівнянні закупівельних цін щодо ячменю та кукурудзи на зерно. Разом з тим зниження якості товарного ячменю з першого класу до третього, в 2009 році, призвело до втрати виробниками на 1 тонні збіжжя 641 грн.

Оскільки основною продовольчою культурою є озима пшениця, розглянемо на її прикладі структуру якості реалізованого зерна (табл. 2).

Таблиця 2.

Структура якості зерна м'якої пшениці (озимої) на підприємствах, які займаються зберіганням та його переробкою в Черкаській області, %

Класи пшениці м'якої	1993 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
1 клас	-	-	-	-	-	0,6	-
2 клас	11,6	-	7,3	-	1,2	0,2	7,1
3 клас	53,0	40,6	67,3	40,8	59,6	37,3	65,5
4 клас	24,6	29,0	22,5	35,8	24,0	40,6	19,6
5 клас	10,8	5,9	0,9	6,3	6,8	7,6	2,0
6 клас	-	24,6	2,0	17,1	8,4	13,8	5,8
Всього	100	100	100	100	100	100	100

Аналіз даних таблиці 2 свідчить, що протягом досліджуваного періоду якість зерна значно коливалась по роках. Так, в 1993 році сільськогосподарські товаровиробники Черкащини виробляли пшениці 2-3 класів близько 2/3 загального обсягу. В 2003 році, не дивлячись на несприятливі погодні умови, пшениці даних класів було вироблено близько 75%. В подальші

роки частка даних класів дещо зменшувалась, хоча в 2009 році вона досягла позначки 72,6%.

Підвищення рівня якості зерна пшениці м'якої протягом останнього десятиліття наглядно демонструє рисунок 1, в якому розглянуті структури класності виробленого зерна за ряд років.

З метою визначення впливу факторів на розмір доходності від реалізації пшениці сільськогосподарськими підприємствами Черкаської області, нами були проведені дослідження залежності розміру прибутку від обсягу реалізованої продукції, її ціни та повної собівартості в 2008 році порівняно з 2001 р. Отриманий прибуток зріс на 1672,6 тис. грн., причому зростання закупівельної ціни призвело до збільшення кінцевого результату на 233,03 млн. грн., а зростання обсягів реалізації лише на 19,02 млн. грн., що свідчить не лише про інфляційні процеси в державі, а й про покращення якісної структури реалізованого збіжжя. Разом з тим даний позитивний вплив був знівельований зростанням собівартості продукції.

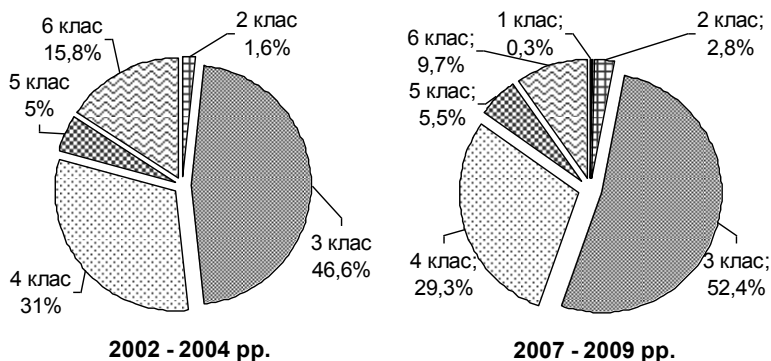

Рис. 1. Структура класності зерна пшениці м'якої виробленої сільськогосподарськими підприємствами Черкащини

В наш час, на практиці, для визначення якості зерна користуються стандартами, які були розроблені в 1998 році.

Нині обов'язковою умовою виходу на міжнародний ринок є наявність у продавця сертифіката відповідності, що засвідчує відповідність продукції вимогам міжнародних стандартів ІСО серії 9000 (рис. 2), які швидко поширюються в світі і регулюють єдині всесвітні вимоги до систем якості виробників. Нині складається

така ситуація, що підприємства, які не володіють сертифікатом на систему якості, підтверджуючи тим самим її відповідність стандартам ІСО серії 9000, майже не мають шансів на укладання більш-менш пристойного контракту і на участь у міжнародних тендерах, а їх товар оцінюється на світовому ринку в 2 - 4 рази дешевше.

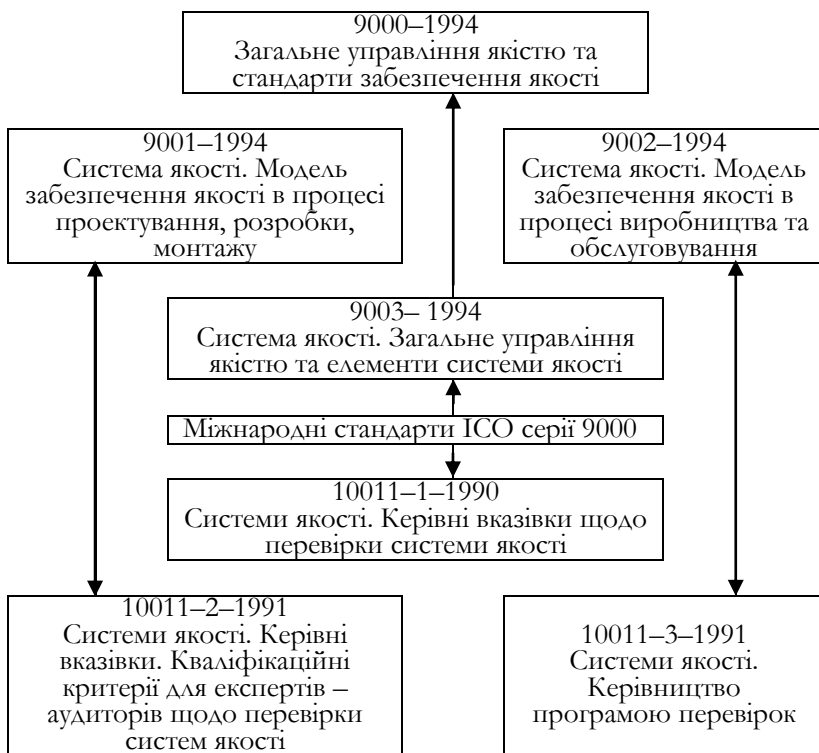

Рис. 2. Комплекс чинних міжнародних стандартів ІСО серії 9000 [1]

З метою покращення ситуації, на підприємствах необхідно створити служби комплексної системи управління якістю. Робочим органом цих служб є постійно діюча комісія із якості (7-10 чоловік), в склад якої входять керівники, спеціалісти та інші працівники. В практичній діяльності комісія із якості повинна опиратись на групи якості (3-5 осіб). Безпосередньо на виробництві необхідно створити пости якості в складі 2-3 чоловік під керівництвом

керівника підрозділу.

Крім того, в даний час так склалося, що монопольно володіють лабораторіями із визначення якості зерна хлібоприймальні підприємства. На нашу думку, окремі сільськогосподарські товаровиробники повинні об'єднатися в обслуговуючий кооператив з метою створення власної лабораторії, яка б контролювала роботу лабораторій елеваторів (не дасть їм змоги занижувати якість зерна).

Висновки. Отже, підвищення якості продукції - найважливіша умова росту ефективності виробництва, інтенсифікації виробничих процесів і засіб вирішення соціальних і економічних проблем. Виробництво і використання продукції підвищеної якості дає великий народногосподарський ефект. Чим вища якість продукції, тим більші конкурентоспроможною вона є, як на національному так і міжнародних ринках.

Література.

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підруч. – 2-ге вид., доп. і перероб. / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2004. – 624 с.
2. Боженко А.І. Управління якістю, основи стандартизації та сертифікації продукції : навч. посіб. / А.І. Боженко, О.І. Гутта. – Львів: Світ, 2001. – 176 с.
3. Дієсперов В. С. Ефективність виробництва у сільськогосподарському підприємстві : монографія / В. С. Дієсперов. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 340 с.
4. Макогон Ю.В. Управление международной конкурентоспособностью предприятий (организаций): учеб. пособ. / Ю.В. Макогон, Ю.А. Гохберг, О.Б. Чернега. – Донецк, ДонНУ, 2003. – 278 с.
5. Момот О.І. Економічний механізм управління якістю / О.І. Момот. – Донецьк: Норд – Прес, 2005. – 383 с.
6. Фомичев С.К. Основы управления качеством: учебн. пособие / С.К. Фомичев, А.А. Старостина, Н.И. Скрыбина. – К.: МАУП, 2002 – 192 с.
7. Царенко О.М. Управління якістю агропромислової продукції: навч. посіб. / О.М. Царенко, В.П. Руденко. – Суми : ВТД „Університетська книга”, 2006. – 431 с.

В статті проаналізована структура якості основних видів зерна, оцінено її вплив на прибутковість виробництва, внесено пропозиції щодо покращення системи управління якістю зерна з метою забезпечення конкурентоспроможності товаровиробників.